

॥ बृन्दावनपूजा (तुलसी-विष्णु-पूजा) ॥

॥ पूर्वाङ्गविघ्नेश्वरपूजा ॥

(आचम्य)

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य। ॐ भूः + भूर्भुवः सुवरोम्।

(अप उपस्पृश्य, पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा)

ममोपात्तसमस्त दुरितक्षयद्वारा

श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं करिष्यमाणस्य कर्मणः

निर्विघ्नेन परिसमाप्त्यर्थम् आदौ विघ्नेश्वरपूजां करिष्ये।

ॐ गुणानां त्वा गुणपतिः हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्॥

अस्मिन् हरिद्राबिम्बे महागणपतिं ध्यायामि, आवाहयामि।

ॐ महागणपतये नमः आसनं समर्पयामि।

पादयोः पादं समर्पयामि। हस्तयोरर्घ्यं समर्पयामि।

आचमनीयं समर्पयामि।

ॐ भूर्भुवस्सुवः। शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि।

स्नानानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

वस्त्रार्थमक्षतान् समर्पयामि।

यज्ञोपवीताभरणार्थं अक्षतान् समर्पयामि।

दिव्यपरिमलगन्धान् धारयामि।

गन्धस्योपरि हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि। अक्षतान् समर्पयामि।

पुष्पमालिकां समर्पयामि। पुष्पैः पूजयामि।

॥ अर्चना ॥

1. ॐ सुमुखाय नमः	10. ॐ गणाध्यक्षाय नमः
2. ॐ एकदन्ताय नमः	11. ॐ फालचन्द्राय नमः
3. ॐ कपिलाय नमः	12. ॐ गजाननाय नमः
4. ॐ गजकर्णकाय नमः	13. ॐ वक्रतुण्डाय नमः
5. ॐ लम्बोदराय नमः	14. ॐ शूर्पकर्णाय नमः
6. ॐ विकटाय नमः	15. ॐ हेरम्बाय नमः
7. ॐ विघ्नराजाय नमः	16. ॐ स्कन्दपूर्वजाय नमः
8. ॐ विनायकाय नमः	17. ॐ सिद्धिविनायकाय नमः
9. ॐ धूमकेतवे नमः	18. ॐ विघ्नेश्वराय नमः

नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि॥

धूपमाघ्रापयामि।

अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि।

नैवेद्यम्।

ताम्बूलं समर्पयामि।

कर्पूरनीराजनं समर्पयामि।

कर्पूरनीराजनानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

वक्रतुण्डमहाकाय कोटिसूर्यसमप्रभ।

अविघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा॥

प्रार्थनाः समर्पयामि।

अनन्तकोटिप्रदक्षिणनमस्कारान् समर्पयामि।

छत्रचामरादिसमस्तोपचारान् समर्पयामि।

॥ प्रधान-पूजा — तुलसी-पूजा ॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य। ॐ भूः + भूर्भुवः सुवरोम्।

शुक्लाम्बरधरं + शान्तये + श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शुभे + तिथौ तुलसी
महाविष्णु प्रसादसिद्ध्यर्थं तुलसी महाविष्णुपूजां करिष्ये। इति संकल्प्य
विघ्नेशमुद्वास्य कलशपूजां कृत्वा, तुलसी विष्णुं च ध्यायेत्।

॥ सङ्कल्पः ॥

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शुभे शोभने मुहूर्ते अद्य
ब्रह्मणः द्वितीयपरार्धे श्वेतवराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे
कलियुगे प्रथमे पादे जम्बूद्वीपे भारतवर्षे भरतखण्डे मेरोः दक्षिणे पार्श्वे
अस्मिन् वर्तमाने व्यावहारिकाणां प्रभवादीनां षष्ठ्याः संवत्सराणां मध्ये ( )-
नाम संवत्सरे दक्षिणायने शरद्-ऋतौ तुला/वृश्चिक-मासे कार्तिक-शुक्ल-पक्षे
द्वादश्यां शुभतिथौ ( )-वासरयुक्तायां ( )-नक्षत्रयुक्तायाम् ( )-योगयुक्तायां
( )-करणयुक्तायाम् एवं-गुण-विशेषण-विशिष्टायाम् अस्यां द्वादश्यां शुभतिथौ
अस्माकं सहकुटुम्बानां क्षेमस्थैर्य-धैर्य-वीर्य-विजय आयुरारोग्य ऐश्वर्याभिवृद्ध्यर्थम्
धर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधफलपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थम् इष्टकाम्यार्थसिद्ध-
मम इहजन्मनि पूर्वजन्मनि जन्मान्तरे च सम्पादितानां ज्ञानाज्ञानकृतमहा-
पातकचतुष्टय व्यतिरिक्तानां रहस्यकृतानां प्रकाशकृतानां सर्वेषां पापानां सद्य
अपनोदनद्वारा सकल-पापक्षयार्थं श्रीमहाविष्णु-तुलसी-प्रीत्यर्थं यावच्छक्ति
ध्यानावाहनादि षोडशोपचार-श्रीमहाविष्णु-तुलसी-पूजां करिष्ये। तदङ्गं
कलशपूजां च करिष्ये।

श्रीविघ्नेश्वराय नमः यथास्थानं प्रतिष्ठापयामि।
(गणपति प्रसादं शिरसा गृहीत्वा)

॥ आसन-पूजा ॥

पृथिव्या मेरुपृष्ठ ऋषिः। सुतलं छन्दः। कूर्मो देवता॥

पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं चाऽऽसनं कुरु॥

॥ घण्टापूजा ॥

आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम्।
घण्टारवं करोम्यादौ देवताऽऽह्वानकारणम्॥

॥ कलशपूजा ॥

ॐ कलशाय नमः दिव्यगन्धान् धारयामि।

ॐ गङ्गायै नमः। ॐ यमुनायै नमः। ॐ गोदावर्यै नमः। ॐ सरस्वत्यै
नमः। ॐ नर्मदायै नमः। ॐ सिन्धवे नमः। ॐ कावेर्यै नमः।

ॐ सप्तकोटिमहातीर्थान्यावाहयामि।

(अथ कलशं स्पृष्ट्वा जपं कुर्यात्)

आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः पशव
आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सम्राडापो विराडापः स्वराडापश्छन्दाऽस्यापो
ज्योतीऽप्यापो यजूऽप्यापः सत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवः सुवराप
ओम्॥

कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः।
मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः॥

कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा।
ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽप्यथर्वणः।
अङ्गैश्च सहिताः सर्वे कलशाम्बुसमाश्रिताः॥

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति।
नर्मदे सिन्धुकावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु॥

सर्वे समुद्राः सरितः तीर्थानि च हृदा नदाः।
आयान्तु देवपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः॥
ॐ भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवः।

(इति कलशजलेन सर्वोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्ष्य।)

॥ आत्मपूजा ॥

ॐ आत्मने नमः, दिव्यगन्धान् धारयामि।

१. ॐ आत्मने नमः	४. ॐ जीवात्मने नमः
२. ॐ अन्तरात्मने नमः	५. ॐ परमात्मने नमः
३. ॐ योगात्मने नमः	६. ॐ ज्ञानात्मने नमः

समस्तोपचारान् समर्पयामि।

देहो देवालयः प्रोक्तो जीवो देवः सनातनः।
त्यजेदज्ञाननिर्माल्यं सोऽहं भावेन पूजयेत्॥

॥ पीठपूजा ॥

1. ॐ आधारशक्त्यै नमः	8. ॐ रत्नवेदिकायै नमः
2. ॐ मूलप्रकृत्यै नमः	9. ॐ स्वर्णस्तम्भाय नमः
3. ॐ आदिकूर्माय नमः	10. ॐ श्वेतच्छत्राय नमः
4. ॐ आदिवराहाय नमः	11. ॐ कल्पकवृक्षाय नमः
5. ॐ अनन्ताय नमः	12. ॐ क्षीरसमुद्राय नमः
6. ॐ पृथिव्यै नमः	13. ॐ सितचामराभ्यां नमः
7. ॐ रत्नमण्डपाय नमः	14. ॐ योगपीठासनाय नमः

॥ गुरु ध्यानम् ॥

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः।
गुरुः साक्षात् परं ब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः॥

॥ षोडशोपचारपूजा ॥

ध्यायामि तुलसीं देवीं श्यामां कमललोचनाम्।
प्रसन्नवदनाम्भोजां वरदाम् अभयप्रदाम्॥

अस्मिन् क्षुपे तुलसीं ध्यायामि।

ध्यायामि विष्णुं वरदं तुलसीप्रियवल्लभम्।
पीताम्बरं पद्मनेत्रं वासुदेवं वरप्रदम्॥

अस्मिन् आमलक-स्कन्धे महाविष्णुं ध्यायामि।

वासुदेवप्रिये देवि सर्वदेवस्वरूपिणि।
आगच्छ पूजाभवने सदा सन्निहिता भव॥

आगच्छाऽऽगच्छ देवेश तेजोराशे जगत्पते।
क्रियमाणां मया पूजां वासुदेव गृहाण भोः॥

तुलसीविष्णू आवाहयामि।

नानारत्नसमायुक्तं कार्तस्वरविभूषितम्।
आसनं कृपया विष्णो तुलसि प्रतिगृह्यताम्॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः आसनं समर्पयामि।

नानानदीसमानीतं सुवर्णकलशस्थितम्।
पाद्यं गृहाण तुलसि पापं मे विनिवारय॥

गङ्गादिसर्वतीर्थेभ्यो वासुदेव मयाऽऽहृतम्।
तोयमेतत्सुखस्पर्शं पाद्यार्थं प्रतिगृह्यताम्॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः पाद्यं समर्पयामि।

अर्घ्यं गृहाण देवि त्वं अच्युतप्रियवल्लभे।
अक्षतादिसमायुक्तं अक्षय्यफलदायिनि॥

नमस्ते देवदेवेश नमस्ते कमलापते।
नमस्ते सर्वविनुत गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः अर्घ्यं समर्पयामि।

गृहाणाचमनार्थाय विष्णुवक्षः स्थलालये।
स्वच्छं तोयमिदं देवि सर्वपापविनाशिनि॥

कर्पूरवासितं तोयं गङ्गादिभ्यः समाहृतम्।
आचम्यतां जगन्नाथ मया दत्तं च भक्तितः॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः आचमनीयं समर्पयामि।

मधुपर्कं गृहाणेमं मधुसूदनवल्लभे।
मधुदध्याज्यसंयुक्तं महापापविनाशिनि॥

दध्याज्यमधुसंयुक्तं मधुपर्कं मयाऽऽहृतम्।
गृहाण विष्णो वरद लक्ष्मीकान्त नमोऽस्तु ते॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः मधुपर्कं समर्पयामि।

पञ्चामृतं गृहाणेदं पञ्चपातकनाशिनि।
दधिक्षीरसमायुक्तं दामोदरकुटुम्बिनि॥

मध्वाज्यशर्करायुक्तं दधिक्षीरसमन्वितम्।
पञ्चामृतं गृहाणेदं भक्तानामिष्टदायक॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः पञ्चामृतं समर्पयामि।

गङ्गागोदावरीकृष्णातुङ्गादिभ्यः समाहृतम्।
सलिलं देवि तुलसि स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम्॥

गङ्गा कृष्णा च यमुना नर्मदा च सरस्वती।
तुङ्गा गोदावरी वेणी क्षिप्रा सिन्धुर्घटप्रभा॥

तापी पयोष्णी सरयूस्ताभ्यः स्नानार्थमाहृतम्।
तोयमेतत्सुखस्पर्शं स्नानीयं गृह्यतां हरे॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः स्नानं समर्पयामि।

पीताम्बरमिदं दिव्यं पातकव्रजनाशिनि।
पीताम्बरप्रिये देवि परिधत्स्व परात्परे॥
सर्वभूषाधिके सौम्ये लोकलज्जानिवारणे।
वाससी प्रतिगृह्णातु लक्ष्मीजानिरधोक्षजः॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः वस्त्रं समर्पयामि।

भूषणानि वरार्हाणि गृह्णीतं तुलसीश्वर।
किरीटहारकेयूरकटकानि हरेऽमृते॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः आभरणानि समर्पयामि।

चन्दनागरुकर्पूरकस्तूरीकुङ्कुमान्वितम्।
गन्धं स्वीकुरुतं देवौ रमेशहरिवल्लभे॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः गन्धान् धारयामि।

मल्लिकाकुन्दमन्दारजाजीवकुलचम्पकैः।
शतपत्रैश्च कह्लारैरर्चये तुलसीहरी॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः पुष्पाणि समर्पयामि।

॥ अङ्गपूजा ॥

बृन्दायै	अच्युताय नमः	- पादौ पूजयामि।
तुलस्यै	अनन्ताय नमः	- गुल्फौ पूजयामि।
जनार्दनप्रियायै	तुलसीकान्ताय नमः	- जङ्घे पूजयामि।
जन्मनाशिन्यै	गङ्गाधरपदाय नमः	- जानुनी पूजयामि।
उत्तमायै	उत्तमाय नमः	- ऊरू पूजयामि।
कमलाक्ष्यै	कमलाक्षाय नमः	- कटिं पूजयामि।
नारायण्यै	नारायणाय नमः	- नाभिं पूजयामि।
उन्नतायै	उन्नताय नमः	- उदरं पूजयामि।
वरदायै	वरदाय नमः	- वक्षः पूजयामि।
स्तव्यायै	स्तव्याय नमः	- स्तनौ कौस्तुभं पूजयामि।
चतुर्भुजायै	चतुर्भुजाय नमः	- भुजान् पूजयामि।
कम्बुकण्ठ्यै	वनमालिने नमः	- कण्ठं पूजयामि।
कल्मषघ्न्यै	कल्मषघ्नाय नमः	- कर्णौ पूजयामि।
मुनिप्रियायै	मुनिप्रियाय नमः	- नेत्रे पूजयामि।
शुभप्रदायै	शुभप्रदाय नमः	- शिरः पूजयामि।
सर्वार्थदायिन्यै	सर्वार्थदायिने नमः	- सर्वाण्यङ्गानि पूजयामि।

॥ चतुर्विंशति नामपूजा ॥

1. ॐ केशवाय नमः	8. ॐ वामनाय नमः
2. ॐ नारायणाय नमः	9. ॐ श्रीधराय नमः
3. ॐ माधवाय नमः	10. ॐ हृषीकेशाय नमः
4. ॐ गोविन्दाय नमः	11. ॐ पद्मनाभाय नमः
5. ॐ विष्णवे नमः	12. ॐ दामोदराय नमः
6. ॐ मधुसूदनाय नमः	13. ॐ सङ्कर्षणाय नमः
7. ॐ त्रिविक्रमाय नमः	14. ॐ वासुदेवाय नमः

15. ॐ प्रद्युम्नाय नमः
 16. ॐ अनिरुद्धाय नमः
 17. ॐ पुरुषोत्तमाय नमः
 18. ॐ अधोक्षजाय नमः
 19. ॐ नृसिंहाय नमः

20. ॐ अच्युताय नमः
 21. ॐ जनार्दनाय नमः
 22. ॐ उपेन्द्राय नमः
 23. ॐ हरये नमः
 24. ॐ श्रीकृष्णाय नमः

॥ तुलस्यष्टोत्तरशतनामावलिः ॥

- तुलस्यै नमः
 पावन्यै नमः
 पूज्यायै नमः
 वृन्दावननिवासिन्यै नमः
 ज्ञानदात्र्यै नमः
 ज्ञानमय्यै नमः
 निर्मलायै नमः
 सर्वपूजितायै नमः
 सत्यै नमः
 पतिव्रतायै नमः
 वृन्दायै नमः
 क्षीराब्धिमथनोद्भवायै नमः
 कृष्णवर्णायै नमः
 रोगहन्त्र्यै नमः
 त्रिवर्णायै नमः
 सर्वकामदायै नमः
 लक्ष्मीसख्यै नमः
 नित्यशुद्धायै नमः
 सुदत्यै नमः

१०

- भूमिपावन्यै नमः
 हरिद्रात्रैकनिरतायै नमः
 हरिपादकृतालयायै नमः
 पवित्ररूपिण्यै नमः
 धन्यायै नमः
 सुगन्धिन्यै नमः
 अमृतोद्भवायै नमः
 सुरूपायै आरोग्यदायै नमः
 तुष्टायै नमः
 शक्तित्रितयरूपिण्यै नमः
 देव्यै नमः
 देवर्षिसंस्तुत्यायै नमः
 कान्तायै नमः
 विष्णुमनःप्रियायै नमः
 भूतवेतालभीतिघ्न्यै नमः
 महापातकनाशिन्यै नमः
 मनोरथप्रदायै नमः
 मेधायै नमः
 कान्त्यै नमः

२०

३०

विजयदायिन्यै नमः
 शङ्खचक्रगदापद्मधारिण्यै नमः ४०
 कामरूपिण्यै नमः
 अपवर्गप्रदायै नमः
 श्यामायै नमः
 कृशमध्यायै नमः
 सुकेशिन्यै नमः
 वैकुण्ठवासिन्यै नमः
 नन्दायै नमः
 बिम्बोष्ठ्यै नमः
 कोकिलस्वरायै नमः
 कपिलायै नमः ५०
 निम्नगाजन्मभूम्यै नमः
 आयुष्यदायिन्यै नमः
 वनरूपायै नमः
 दुःखनाशिन्यै नमः
 अविकारायै नमः
 चतुर्भुजायै नमः
 गरुत्मद्वाहनायै नमः
 शान्तायै नमः
 दान्तायै नमः
 विघ्ननिवारिण्यै नमः ६०
 श्रीविष्णुमूलिकायै नमः
 पुष्ट्यै नमः
 त्रिवर्गफलदायिन्यै नमः
 महाशक्त्यै नमः
 महामायायै नमः

लक्ष्मीवाणीसुपूजितायै नमः
 सुमङ्गल्यर्चनप्रीतायै नमः
 सौमङ्गल्यविवर्धिन्यै नमः
 चातुर्मास्योत्सवाराध्यायै नमः
 विष्णुसान्निध्यदायिन्यै नमः ७०
 उत्थानद्वादशीपूज्यायै नमः
 सर्वदेवप्रपूजितायै नमः
 गोपीरतिप्रदायै नमः
 नित्यायै नमः
 निर्गुणायै नमः
 पार्वतीप्रियायै नमः
 अपमृत्युहरायै नमः
 राधाप्रियायै नमः
 मृगविलोचनायै नमः
 अम्लानायै नमः ८०
 हंसगमनायै नमः
 कमलासनवन्दितायै नमः
 भूलोकवासिन्यै नमः
 शुद्धायै नमः
 रामकृष्णादिपूजितायै नमः
 सीतापूज्यायै नमः
 राममनःप्रियायै नमः
 नन्दनसंस्थितायै नमः
 सर्वतीर्थमय्यै नमः
 मुक्तायै नमः ९०
 लोकसृष्टिविधायिन्यै नमः
 प्रातर्दृश्यायै नमः

ग्लानिहृत्र्यै नमः
 वैष्णव्यै नमः
 सर्वसिद्धिदायै नमः
 नारायण्यै नमः
 सन्ततिदायै नमः
 मूलमृद्धारिपावन्यै नमः
 अशोकवनिकासंस्थायै नमः
 सीताध्यातायै नमः

१००

निराश्रयायै नमः
 गोमतीसरयूतीररोपितायै नमः
 कुटिलालकायै नमः
 अपात्रभक्ष्यपापघ्न्यै नमः
 दानतोयविशुद्धिदायै नमः
 श्रुतिधारणसुप्रीतायै नमः
 शुभायै नमः
 सर्वेष्टदायिन्यै नमः

१०८

॥इति श्री तुलस्यष्टोत्तरशतनामावलिः सम्पूर्णा॥

श्री तुलसी-विष्णुभ्यां नमः नानाविध-परिमल-पत्र-पुष्पाणि समर्पयामि।

धूपं गृहाण वरदे दशाङ्गेन सुवासितम्।
 तुलस्यमृतसम्भूते धूतपापे नमोऽस्तु ते॥

दशाङ्गो गुग्गुलूपेतः सुगन्धः सुमनोहरः।
 श्रीवत्साङ्ग हृषीकेश धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम्॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः धूपम् आघ्रापयामि।

वर्तित्रययुतं दीपं गोघृतेन समन्वितम्।
 दीपं देवि गृहाणेमं दैत्यारिहृदयस्थिते॥

साज्यं त्रिवर्तिसंयुक्तं दीपं देव जनार्दन।
 गृहाण मङ्गलं दीपं त्रैलोक्यतिमिरं हर॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः दीपं दर्शयामि।

नानाभक्ष्यैश्च भोज्यैश्च फलैः क्षीरघृतादिभिः।
 नैवेद्यं गृह्यतां युक्तं नारायणमनःप्रिये॥

भोज्यं चतुर्विधं चोष्यभक्ष्यसूपफलैर्युतम्।
 दधिमध्वाज्यसंयुक्तं गृह्यतामम्बुजेक्षण॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः महानैवेद्यं निवेदयामि।

कर्पूरचूर्णताम्बूलवल्लीपूगफलैर्युतम् ।
जगतः पितरावेतत्ताम्बूलं प्रतिगृह्यताम्॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः ताम्बूलं समर्पयामि।

नीराजनं गृहाणेदं कर्पूरैः कलितं मया।
तुलस्यमृतसम्भूते गृहाण हरिवल्लभे॥

चन्द्रादित्यौ च नक्षत्रं विद्युदग्निस्त्वमेव च।
त्वमेव सर्वज्योतींषि कुर्या नीराजनं हरे॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः कर्पूर-नीराजनं दर्शयामि।

प्रकृष्टपापनाशाय प्रकृष्टफलसिद्धये।
युवां प्रदक्षिणी कुर्वे तुलसीशौ प्रसीदतम्॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः प्रदक्षिणं समर्पयामि।

नमोऽस्तु पीयूषसमुद्भवायै
नमोऽस्तु पद्माक्षमनः प्रियायै।
नमोऽस्तु जन्माप्यय-भीतिहृत्र्यै
नमस्तुलस्यै जगतां जनन्यै॥

शङ्खचक्रगदापाणे द्वारकानिलयाच्युत।
गोविन्द पुण्डरीकाक्ष रक्ष मां शरणागत(ता)म्॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः नमस्कारान् समर्पयामि।

पुष्पाञ्जलिं गृहाणेदं पङ्कजाक्षस्य वल्लभे।
नमस्ते देवि तुलसि नताभीष्टफलप्रदे॥

मन्दारनीलोत्पलकुन्दजाती पुन्नागमल्लीकरवीरपद्मैः।
पुष्पाञ्जलिं ते जगदेकबन्धो हरे त्वदङ्घ्रौ विनिवेशयामि॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः मन्त्रपुष्पाञ्जलिं समर्पयामि।

आयुरारेग्यमतुलमैश्वर्यं पुत्रसम्पदः।
देहि मे सकलान्कामान् तुलस्यमृतसम्भवे॥

नमो नमः सुखवरपूजिताङ्घ्रये
नमो नमो निरुपममङ्गलात्मने।
नमो नमो विपुलपदैकसिद्धये
नमो नमः परमदयानिधे हरे॥

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः प्रार्थनाः समर्पयामि।

नमस्ते देवि तुलसि नमस्ते मोक्षदायिनि।
इदमर्घ्यं प्रदास्यामि सुप्रीता वरदा भव॥

लक्ष्मीपते नमस्तुभ्यं तुलसीदामभूषण।
इदमर्घ्यं प्रदास्यामि गृहाण गरुडध्वज॥

श्री तुलस्यै महाविष्णवे च नमः - इदमर्घ्यमिदमर्घ्यमिदमर्घ्यम्।

नमस्ते देवि तुलसि माधवेन समन्विता।
प्रयच्छ सकलान्कामान् द्वादश्यां पूजिता मया॥

अनेन पूजनेन श्री-तुलसी-विष्णू प्रीयेताम्।

तुलसीविवाहविधिः

(इक्षुदण्डनिर्मिते पुष्पाद्यलङ्कृते मण्टपे विवाहः।

तुलसी हरिद्राचन्दनकुङ्कुमपुष्पाद्यालङ्कृता स्वीयवेद्यां प्रथमं पूज्यते।

शुक्लाम्बरधरं + परमेश्वरप्रीत्यर्थं शुभे शोभने मुहूर्ते + शुभतिथौ तुलस्याः
विष्णुना सह विवाहोत्सवमाचरिष्ये।

(अप उपस्पृश्य)

विष्णुं विवाहार्थे वरार्ह-वस्त्रालङ्करण-पुष्पमालादिभिः अलङ्कृत्य वाद्यघोषगीतपुरस्स
विवाहमण्टपमानीय कर्ता नारिकेल-कदलीफलताम्बूलादिभिः उपसृत्य
मण्टपे आसने प्रतिष्ठाप्य प्रार्थयेत्।

आगच्छ भगवन् देव अर्हयिष्यामि केशव।
तुभ्यं ददामि तुलसीं प्रतीच्छन् कामदो भव॥

आसनमिदं, अलङ्कियताम्। पाद्यं समर्पयामि।

अर्घ्यं समर्पयामि, आचमनीयं समर्पयामि। मधुपर्कं समर्पयामि।
हरिद्रालेप-मङ्गलविधिं समर्पयामि। तैलाभ्यङ्गपूर्वकं मङ्गलस्नानं समर्पयामि।
वस्त्रालङ्करणपुष्पमालाः समर्पयामि। गन्धान् धारयामि। गन्धोपरि हरिद्राकुङ्कुमं
समर्पयामि। पुष्पैः पूजयामि।

तुलसी-विष्णुभ्यां नमः नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि।

(वधूवरौ परस्परमभिमुखौ स्थापयित्वा)

... गोत्रोद्भवां ... शर्मणः प्रपौत्रीं, ... शर्मणः पौत्रीं, ... शर्मणः
पुत्रीं तुलसीनाम्नीम् इमां कन्यकां अजाय परब्रह्मणे श्री विष्णवे वराय
प्रतिपादयामि। (त्रिः उक्त्वा)

अनादिमध्यनिधन त्रैलोक्यप्रतिपालक।
इमां गृहाण तुलसीं विवाहविधिनेश्वर॥

पार्वती-बीजसम्भूतां बृन्दाभस्मनि संस्थिताम्।
अनादिमध्यनिधनां वल्लभां ते ददाम्यहम्॥

पयोधृतैश्च सेवाभिः कन्यावद्वर्धितां मया।
त्वत्प्रियां तुलसीं तुभ्यं ददामि त्वं गृहाण भोः॥

वाद्यघोष-वेदस्वस्तिवाचन-मङ्गलाशीर्भिः उभौ मेलयित्वा गीतादिभिः
सन्तोषयेत्।

सायमपि पुनः पूजां कृत्वा स्त्रीधनं यथाशक्तिं दद्यात्।

विवाहोत्सवपूर्तौ—

वैकुण्ठं गच्छ भगवन् तुलस्या सहितः प्रभो।
मत्कृतं पूजनं गृह्य सन्तुष्टो भव सर्वदा॥

गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थानं परमेश्वर।
यत्र ब्रह्मादयो देवाः तत्र गच्छ जनार्दन॥

इति उभौ अभ्यनुज्ञापयेत् मङ्गलारार्तिकेन सह। तुलसीं यथापूर्वं रक्षेत्।

कायेन वाचा मनसेन्द्रियैर्वा
बुद्ध्याऽऽत्मना वा प्रकृतेः स्वभावात्।
करोमि यद्यत् सकलं परस्मै
नारायणायेति समर्पयामि॥

ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु।

